

NHÌN LẠI MỘT NĂM NGHIÊN CỨU VỀ GIÁO DỤC DÂN TỘC

ThS. VI VĂN ĐIỀU

Trung tâm Nghiên cứu Giáo dục Dân tộc

T háng 5 năm 2009, thực hiện Quyết định của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo, Trung tâm Nghiên cứu Giáo dục Dân tộc sáp nhập vào Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam. Về phương diện nghiên cứu khoa học, đây là một cơ hội và điều kiện thuận lợi để Trung tâm khẳng định được vị thế và vai trò của cơ quan có bề dày gần 60 năm nghiên cứu và chỉ đạo về giáo dục dân tộc.

Năm 2010, năm thứ hai trở về với đại gia đình nghiên cứu Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam, Trung tâm nhanh chóng hòa nhập và thực sự trở thành một thành viên không thể tách rời, với vị trí và chức năng: *Nghiên cứu những vấn đề giáo dục ở các vùng dân tộc thiểu số; tham gia đào tạo đại học, bồi dưỡng đội ngũ nhà giáo, cán bộ quản lý và các đối tượng khác về giáo dục vùng dân tộc thiểu số; hợp tác, tư vấn, dịch vụ cho các tổ chức, cá nhân trong và ngoài nước về lĩnh vực giáo dục dân tộc*... . Với đội ngũ 25 cán bộ nghiên cứu (trong đó có 2 tiến sĩ, 17 thạc sĩ; trên 70% cán bộ nghiên cứu còn trẻ về tuổi đời và tuổi nghề), Trung tâm nhận thức đây là một tiềm năng, đồng thời cũng là một trong những khó khăn, thử thách lớn của mình trong triển khai thực hiện nhiệm vụ do Viện và Bộ giao.

Ngay từ những ngày đầu chuyển về Viện, Trung tâm đã tranh thủ sự ủng hộ của Lãnh đạo Viện và sự giúp đỡ, chia sẻ của các phòng chức năng, các trung tâm nghiên cứu và các đơn vị trong và ngoài Viện ở tất cả các hoạt động nghiên cứu khoa học. Trung tâm đã kịp thời xây dựng kế hoạch và lộ trình nghiên cứu trên cơ sở chức năng, nhiệm vụ, đáp ứng yêu cầu quản lý chỉ đạo của Viện và của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Trong hầu hết các hoạt động

nghiên cứu lớn, Trung tâm đã nhận được sự hợp tác của các chuyên gia trong và ngoài ngành. Có hoạt động nghiên cứu đã nhận được sự góp sức của hàng trăm chuyên gia, bao gồm các nhà khoa học, các nhà nghiên cứu, giảng viên, trí thức người dân tộc thiểu số đến từ các viện, các trung tâm nghiên cứu, các trường đại học, các địa phương ...

Trong năm 2010, Trung tâm đã tập trung triển khai các hoạt động nghiên cứu và đã hoàn thành một khối lượng công việc lớn: Hoàn thành bảo vệ hai đề tài nghiên cứu khoa học cấp Bộ, hai đề tài cấp Viện năm 2009 - 2010; tiếp tục triển khai 3 đề tài cấp Viện 2010 - 2011; tham gia đấu thầu và trúng thầu 1 đề tài cấp Bộ 2011 - 2013. Hoàn thành trên 60% khối lượng nhiệm vụ gói thầu tư vấn và xây dựng chính sách phát triển bền vững chương trình học bổng cho sinh viên các trường sư phạm người dân tộc thiểu số và học sinh trường phổ thông dân tộc nội trú (hợp đồng trong 2 năm 2010 - 2011). Chủ trì xây dựng chương trình và biên soạn tài liệu tiếng M'nông, tiếng Hoa. Tiếp tục triển khai theo kế hoạch và lộ trình nghiên cứu thử nghiệm vòng 2 đối với lớp 1 và vòng 1 đối với lớp 2 trong khuôn khổ Dự án Giáo dục song ngữ trên cơ sở tiếng mẹ đẻ tại 3 tỉnh: tiếng Mông tại tỉnh Lào Cai, tiếng Jrai tại tỉnh Gia Lai và tiếng Khmer tại tỉnh Trà Vinh.

Trên nền tảng định hướng về chiến lược phát triển và kế hoạch nghiên cứu về giáo dục dân tộc của Viện và định hướng chỉ đạo về giáo dục dân tộc của Bộ, đồng thời căn cứ vào khả năng nguồn lực, trên cơ sở chức năng nhiệm vụ, Trung tâm đã tập trung nghiên cứu các vấn đề, lĩnh vực liên quan đến những vấn đề nổi cộm, rào cản đối với quá trình phát triển giáo dục dân tộc hiện nay: Chính sách đối với giáo dục vùng dân tộc thiểu

số; Loại hình trường, lớp vùng dân tộc thiểu số; dạy tiếng Việt và dạy tiếng mẹ đẻ cho học sinh dân tộc thiểu số, phương pháp giáo dục cho học sinh dân tộc thiểu số ...

Với nghiên cứu tư vấn về chính sách đối với giáo dục vùng dân tộc thiểu số thông qua triển khai nhiệm vụ 79 (theo Quyết định của Bộ Giáo dục và Đào tạo): "**Nghiên cứu xây dựng chính sách phát triển bền vững Chương trình học bồi dưỡng cho sinh viên người dân tộc thiểu số trong các trường sư phạm và học sinh trường phổ thông dân tộc nội trú**", trên vai trò đầu mối, Trung tâm Nghiên cứu Giáo dục Dân tộc đã tổ chức triển khai các hoạt động chính sau đây:

- Điều tra khảo sát các trường/khoa đại học sư phạm, các trường/khoa dự bị đại học, các trường THPT dân tộc nội trú đại diện cho các vùng miền trên địa bàn cả nước để nắm thực trạng về chính sách học bồi dưỡng hiện hành;

- Nghiên cứu về bối cảnh kinh tế - xã hội của đất nước, tình hình phát triển giáo dục dân tộc tác động đến các đối tượng HS, SV người dân tộc thiểu số (DTTS) thụ hưởng chính sách học bồi dưỡng.

- Nghiên cứu, tổng hợp và phân tích hệ thống chính sách hiện hành để chỉ ra những hạn chế, bất cập của chính sách học bồi dưỡng hiện nay; xây dựng cơ sở khoa học để đề xuất chính sách học bồi dưỡng bền vững;

- Nghiên cứu kinh nghiệm quốc tế về chính sách giáo dục dân tộc;

- Xây dựng khung chính sách và văn bản chính sách cho các đối tượng trên, trình Chính phủ ban hành.

Với nghiên cứu này, chính sách học bồi dưỡng cho các đối tượng thụ hưởng sẽ được cải thiện và đảm bảo tính bền vững; góp phần nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác đào tạo nguồn nhân lực, trước hết là đội ngũ giáo viên là người dân tộc thiểu số cho các trường trung học phổ thông và các trường chuyên nghiệp miền núi vùng dân tộc thiểu số.

Thông qua Chương trình nghiên cứu thử nghiệm Giáo dục song ngữ trên cơ sở tiếng mẹ đẻ, Chương trình hợp tác giữa Bộ Giáo dục và Đào tạo và Quỹ Nhi đồng Liên hợp quốc (UNICEF) được Bộ GD&ĐT xác định là 1 trong 5

phương án tăng cường tiếng Việt cho học sinh dân tộc thiểu số cấp tiểu học. Bộ Giáo dục và Đào tạo cũng giao nhiệm vụ cho Trung tâm Nghiên cứu Giáo dục Dân tộc là đầu mối triển khai thực hiện các hoạt động:

- Xây dựng Chương trình khung, Chương trình cho từng môn học ở tiểu học theo tinh thần của giáo dục song ngữ;

- Tổ chức biên soạn 64 đầu sách/ học kì cho mỗi lớp với 3 thứ tiếng: Mông, Jrai, Khmer;

- Biên soạn 3 tài liệu (giáo trình) dạy tiếng Mông, Jrai, Khmer để bồi dưỡng tiếng dân tộc cho giáo viên dạy thử nghiệm;

- Biên soạn tài liệu cảm nang về Nghiên cứu thực hành giáo dục song ngữ trên cơ sở tiếng mẹ đẻ dùng cho cán bộ quản lí, giáo viên tham gia các hoạt động nghiên cứu;

- Biên soạn sách Ngữ pháp tiếng Mông (từ trước tới nay chưa có) dùng để phục vụ cho biên soạn tài liệu và đào tạo giáo viên tiếng Mông;

- Tổ chức tập huấn cho các chuyên gia, cán bộ quản lí, giáo viên tham gia vào các hoạt động nghiên cứu: Phương pháp Nghiên cứu thực hành, phương pháp giáo dục song ngữ, phương pháp dạy học tích cực, kỹ thuật và phương pháp biên soạn phát triển tài liệu giáo dục song ngữ, phương pháp hỗ trợ kỹ thuật, phương pháp đánh giá...

Kết quả:

- + Hàng trăm chuyên gia, cán bộ quản lí giáo dục các cấp, giáo viên tham gia vào các hoạt động nghiên cứu đã được tiếp cận các phương pháp giáo dục hiện đại, đổi mới của thế giới và khu vực; đã nắm được quy trình, kỹ thuật, phương pháp tổ chức xây dựng Chương trình, biên soạn phát triển tài liệu, phương pháp nghiên cứu thực hành, phương pháp đánh giá;

- + Sau 2 năm triển khai, học sinh tỏ ra rất thích học song ngữ trên cơ sở tiếng mẹ đẻ, tự tin hơn trong các hoạt động giao tiếp; tỉ lệ chuyên cần đạt xấp xỉ 100%; không có học sinh lưu ban, bỏ học. Chương trình được sự ủng hộ, chia sẻ và vào cuộc của các cấp chính quyền, các cấp quản lí giáo dục, của cộng đồng và cha mẹ học sinh. Nghiên cứu được các chuyên gia quốc tế đánh giá "là một nghiên cứu mẫu mực của châu Á". Nghiên cứu này đã mở ra cơ hội cho giáo

dục song ngữ phát triển và là tiền đề xây dựng chính sách về giáo dục song ngữ ở Việt Nam.

Song song với việc triển khai nghiên cứu về giáo dục song ngữ dạy tiếng mẹ đẻ cho học sinh dân tộc thiểu số với tư cách là ngôn ngữ dạy học, Trung tâm triển khai nghiên cứu việc dạy tiếng mẹ đẻ cho học sinh dân tộc thiểu số với tư cách là một môn học như: xây dựng chương trình và biên soạn tài liệu tiếng M'nông và tiếng Hoa để dạy trong các trường tiểu học ở vùng đồng bào dân tộc M'nông và đồng bào dân tộc Hoa. Trung tâm đã tạo điều kiện cho một số cán bộ tham gia xây dựng Chương trình khung dạy tiếng dân tộc trong trường sư phạm ở bậc đại học.

Hai nghiên cứu về phương pháp dạy học tiếng mẹ đẻ, hai hướng tiếp cận, nhưng thực sự những nghiên cứu này đã góp phần bổ sung, hỗ trợ nhau về mặt khoa học: Kinh nghiệm và phương pháp dạy tiếng mẹ đẻ cho học sinh dân tộc thiểu số và khả năng chuyên di ngôn ngữ tích cực từ tiếng mẹ đẻ (với hai loại kí tự Latin và Săngscorit) sang tiếng Việt.

Trong năm 2010, với việc hoàn thành đề tài nghiên cứu: Đánh giá quá trình nghiên cứu khoa học của Trung tâm Nghiên cứu Giáo dục Dân tộc (xếp loại xuất sắc), thông qua việc mô tả lại các hoạt động nghiên cứu khoa học của Trung tâm, đề tài bước đầu đánh giá và rút ra một số bài học kinh nghiệm; từ đó có những kiến nghị định hướng cho công tác nghiên cứu của Trung tâm trong thời gian tới.

Định hướng nghiên cứu của Trung tâm trong năm 2011 và những năm tiếp theo là: Tiếp tục thực hiện các hoạt động nghiên cứu đã và đang triển khai do Viện và Bộ giao, phục vụ công tác quản lý chỉ đạo của Bộ về giáo dục dân tộc; Tiến hành tổng kết kinh nghiệm và cơ sở lý luận cho việc xây dựng Chương trình giáo dục phổ thông sau 2015 đối với miền núi vùng dân tộc thiểu số; Xúc tiến điều tra cơ bản, xây dựng cơ sở dữ liệu và căn cứ để nghiên cứu sâu về tâm, sinh lí học sinh dân tộc thiểu số; Triển khai nghiên cứu về công tác tổ chức quản lí học sinh nội trú, bán trú trong các trường phổ thông vùng dân tộc thiểu số (mô hình trường phổ thông dân tộc bán trú theo Luật Giáo dục - 2005); Nghiên cứu về những chính sách mang tính bền vững đối với học sinh dân tộc thiểu số, giáo viên và cán bộ

quản lí công tác ở vùng kinh biệt xã hội đặc biệt khó khăn, vùng đặc thù.

Để đáp ứng và giải quyết những vấn đề nghiên cứu mang tính chiến lược về giáo dục dân tộc, một trong những khó khăn, thách thức của Trung tâm chính là đội ngũ cán bộ làm công tác nghiên cứu khoa học về giáo dục dân tộc. Trung tâm có đội ngũ cán bộ nghiên cứu được đào tạo chuẩn hóa và có nhiều tiềm năng (84 % có trình độ thạc sĩ trở lên), nhưng còn thiếu hụt về thực tiễn, kinh nghiệm nghiên cứu, đặc biệt là những trải nghiệm, kinh nghiệm nghiên cứu cần thiết về giáo dục dân tộc. Vì vậy, cùng với những định hướng về công tác nghiên cứu, công tác đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ của Trung tâm được đặc biệt coi trọng. 100% cán bộ nghiên cứu của Trung tâm được huy động tham gia vào các hoạt động nghiên cứu (xây dựng chương trình, biên soạn tài liệu, tập huấn về phương pháp, hỗ trợ kỹ thuật, khảo sát đánh giá ...). Với quan điểm xây dựng cơ quan thật sự là một địa chỉ tin cậy, thực sự là tổ ấm của các thành viên, ở đó mọi người được tôn trọng, được làm việc, được chia sẻ, nhất định Trung tâm sẽ vượt qua khó khăn hoàn thành tốt nhiệm vụ.

Nhân dịp đầu năm mới 2011, qua chuyên mục Giáo dục dân tộc, Trung tâm Nghiên cứu Giáo dục Dân tộc xin trân trọng gửi tới Lãnh đạo Viện, tập thể cán bộ Tạp chí Khoa học Giáo dục, Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam lời cảm ơn chân thành và sâu sắc, và xin được gửi gắm một số thông tin, thành quả nghiên cứu chính của mình về lĩnh vực giáo dục dân tộc trong các số ra hàng tháng.

Kính chúc sức khỏe, hạnh phúc tới bạn đọc, bạn viết của Tạp chí.

Chúc đại gia đình Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam một năm mới đoàn kết, hợp tác, thắng lợi và thành công !

Rất mong nhận được sự ủng hộ, hợp tác, chia sẻ của quý bạn đọc gần xa.

SIMMARY

The author presents some results of research at the Research center for Ethnic Minority Education since their merger into Vietnam Institute of Education Sciences and its directions in 2011 and later years towards designated research by VNIES and serving the management by MOET in terms of ethnic minority education.